

De handen vrij voor zorg

handreiking voor gemeenten

Deze handreiking is een uitnodiging van negen organisaties in de gehandicaptenzorg. Vanuit de samenwerking in het programma Vernieuwend Werken en Verantwoorden¹ willen we graag het gesprek aangaan over een manier van verantwoorden die **recht doet aan de dagelijkse praktijk, ruimte biedt aan professionals en bijdraagt aan passende zorg voor cliënten**. Met deze handreiking nodigen we u uit om samen te verkennen hoe verantwoorden beter kan aansluiten bij wat er écht toe doet in de zorg.

Van bedoeling naar uitvoering – terug naar de essentie van de decentralisatie

In 2015 kreeg de decentralisatie van het sociaal domein naar gemeenten vorm. Het idee was krachtig: gemeenten staan dicht bij hun inwoners en kunnen inschatten wat nodig is aan zorg en ondersteuning. Gemeenten kennen hun lokale context – de *couleur locale* – en kunnen vanuit die nabijheid passende zorg organiseren. Tien jaar later zien we dat deze belofte onder druk staat. Hoewel de decentralisatie ook een duidelijke kwaliteitsverbetering met zich meebracht, bleef de beoogde eenvoud uit omdat een grote variatie aan regels, contractvormen en verantwoordingsvereisten ontstond. Dit leidt tot onnodige administratieve lasten, zowel bij de gemeenten als de zorgaanbieders. Tijd en geld gaan verloren aan systemen in plaats van aan mensen. Ook in de Hervormingsagenda Jeugd 2023-2028, het rapport 'Is dit wel verantwoord?' van de Raad Volksgezondheid en Samenleving en het rapport 'Groeipijn' van de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd van januari 2025 wordt dit geconstateerd. Graag onderzoeken wij samen met u hoe we terug kunnen naar de kern van onze gezamenlijke verantwoordelijkheid: de zorg voor en ondersteuning van kwetsbare mensen in onze samenleving. Daarbij verkennen we ook graag actief met u welke initiatieven, zoals het KwaliteitsKompas, vanuit de sector al zijn ontwikkeld en wat ervoor nodig is om deze breder en landelijk als norm te hanteren.

Gemeentelijke uitdagingen

Wij merken vanuit de praktijk dat gemeenten de best mogelijke zorg en ondersteuning willen realiseren voor de inwoners die dat nodig hebben. Om die reden zien wij dat zij met zorgaanbieders veelal liefst het goede gesprek voeren, gericht op de "output" van het contract: kwaliteit van zorg, doelmatigheid en toegankelijkheid. In de praktijk zijn zij veel tijd kwijt met de contractering zelf en worden gesprekken vooral gevoerd over de "input" van het contract (o.a. cijfers en producten). We zien dat op regionaal niveau vaak gesprekken worden gevoerd, maar dat de daadwerkelijke contractering op lokaal niveau plaatsvindt. Het beeld leeft dat de gemeente anders grip verliest op de lokale organisatie van zorg. Die zorg is begrijpelijk, maar onterecht. Het regionaal contracteren van hulp hoeft de lokale invulling niet in de weg te staan. Als een regio specialistische jeugdhulp contracteert, blijft het de individuele gemeente die – op basis van haar eigen beleidskaders – de zorg lokaal organiseert en toewijst op BSN-niveau. De feitelijke bestelling van professionele zorg vindt vervolgens plaats binnen het raamwerk van de regionale contracten. Gemeenten kunnen dus wel degelijk profiteren van efficiënte, grootschalige inkoop, én tegelijk lokaal maatwerk leveren. Verbinding met het voorliggend veld en andere domeinen, zoals onderwijs, veiligheid of huisvesting, blijft hierin gewoon mogelijk.

De zorgpraktijk in cijfers en voorbeelden

Voor zorgaanbieders die met meerdere gemeenten werken, zorgt lokaal *contracteren* – in plaats van lokaal *organiseren* – juist voor het tegenovergestelde van wat met de decentralisatie wordt beoogd: een verzwaring van administratieve lasten en beperkte ruimte voor de zorgprofessional en de inwoner. In het kader op de volgende pagina vindt u voorbeelden van de impact van de toenemende administratieve lasten. Deze voorbeelden gelden niet alleen voor de betrokken aanbieder, maar worden ook herkend door andere zorgverleners.

¹ De negen betrokken gehandicaptenorganisaties zijn Abrona, JP van den Bent, Estinea, Elver, 's Heeren Loo, Humanitas DMH, Ipse de Bruggen, Raphaëlstichting en Esdégé-Reigersdaal.

Voorbeeld uit de praktijk. Een landelijke aanbieder als 's Heeren Loo heeft te maken met:

- 5 verschillende contractniveaus, 6 verschillende typen inkoopprocedures, 220 contracten met 310 gemeenten en meer dan 19.000 registratieopties.
- Een groei in het aantal en de diversiteit van (kwaliteits)eisen. Het beheren en naleven hiervan vraagt om een groeiende inzet van capaciteit — zowel bij 's Heeren Loo als bij de gemeenten. Dit zorgt bij 's Heeren Loo voor een groei in aparte afdelingen voor het uitvoeren en naleven van toenemende contractuele verplichtingen.
- Aparte dialoogsessies, inspraakrondes, marktconsultaties, implementatie en beheer voor elk contract. Met soms wel 30 ontwikkeltafels per jaar binnen één contract.
- Jaarlijks EUR 24 miljoen kosten aan mensen die geen directe zorg bieden en administratieve systemen. Vergeleken met de Wlz zijn die kosten in het sociaal domein bijna 50% hoger. Dit is geld dat níet naar de zorg gaat.

Het kan anders

Samen kunnen we de administratieve lasten en regeldruk verlagen, terwijl tegelijkertijd de zorg in de directe nabijheid van de inwoner wordt georganiseerd. Vanuit Vernieuwend Werken en Verantwoorden is hierop al voorwerk verricht en de organisaties constateerden dat, met behoud van beleidsruimte voor gemeenten, er met minder administratieve lasten aantoonbaar en mogelijk zelfs betere resultaten kunnen worden geboekt.² Er zijn zelfs al concrete voorbeelden waar met een derde van de middelen betere resultaten worden behaald, waaronder duurzame zelfredzaamheid voor inwoners. We stellen het ons als doel om de komende periode aanvullende inzichten op te halen uit de verantwoordingsketen over hoe het nog meer wél anders kan. Deze inzichten bundelen we en gebruiken we als basis voor de dialoog met het veld.³

De impact van minder regels op de cliënt, inwoner en gemeente

De beweging voor het verlagen van administratieve lasten begint uiteraard bij de professional, maar het effect reikt verder. Wanneer zorgprofessionals minder tijd kwijt zijn aan administratie, ontstaat er ruimte voor wat echt telt: vakmanschap, aandacht en menselijk contact. Tegelijkertijd biedt het ook verlichting voor de inwoner: het jaarlijks opnieuw moeten toelichten van beperkingen aan een vaak onbekende consultant roept spanning en stress op en ondermijnt het zelfbeeld. De bijkomende druk van verplichte formulieren en onduidelijke procedures maakt het proces des te meer belastend. Wanneer inwoners meer rust, overzicht en duidelijkheid ervaren, ontstaat er ruimte om daadwerkelijk te werken aan hun ondersteuningsdoelen, waardoor deze ook sneller en effectiever bereikt kunnen worden.

Voorbeeld uit de praktijk

JP van den Bent werkt samen met gemeente Apeldoorn aan langdurige indicaties. Voor cliënt Randy, die autisme heeft, zorgt de indicatie voor drie jaar ondersteuning voor veel rust en duidelijkheid. De keukentafelgesprekken veroorzaakten eerder veel stress, maar die zijn voorlopig niet meer nodig. Hoewel Randy hoopte op een nog langere periode zonder gesprekken, is hij – net als zijn familie – blij met deze uitkomst.

Begeleiders geven aan dat keukentafelgesprekken vaker stressvol zijn voor mensen met een beperking. Telkens opnieuw moeten uitleggen dat de beperking nog steeds speelt, voelt belastend. Een langdurige indicatie, zoals in Apeldoorn, is daarom ook elders wenselijk.

Tot slot – de uitnodiging

Wij gaan graag de dialoog met u aan om samen te komen tot passende verantwoording en verlaging van regeldruk in het sociaal domein. Laten we samen teruggaan naar de bedoeling van zorg: de zorgprofessional in zijn kracht, met meer ruimte en handen vrij voor zorg. Geen zorgsysteem, maar een zorgzame samenleving. Doet u mee? **Doe mee. Versimpel. Versterk. Verbind.**

² Deze beweging sluit aan bij bredere landelijke ontwikkelingen zoals het programma (Ont)Regel de Zorg van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, het NZa-experiment Zinnig en Simpel Verantwoorden, en de inzet van de Regiegroep Aanpak Regeldruk. Deze initiatieven onderstrepen dat het daadwerkelijk mogelijk is om administratieve lasten te verlagen zonder concessies te doen aan kwaliteit of lokale beleidsruimte.

³ We volgen aanvullend met belangstelling de ontwikkelingen bij het ketenbureau i-Sociaal Domein rondom standaardisatie.